MT

Seat No. | | | | | | | |

2018 1100

MT - SANSKRIT COMPOSITE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - SEMI PRELIM - I
PAPER - I

Time : 2 Hours **(Pages 8)** **Marks : 50**

प्रथमः विभागः - सुगमसंस्कृतम् ।

प्र.१ अ) चित्रं दृष्ट्वा नामानि लिखत । (५ तः ४) ४

१	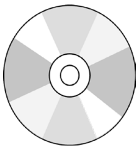	२	तिन्त्रिणी 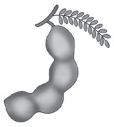	३		४	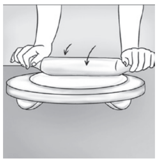	५	

प्र.१ आ) सङ्ख्याः अक्षरैः अङ्कैः वा लिखत । (३ तः २) २

१. पञ्चाशत् - २. ६१ -

३. अष्टाशीतिः -

प्र.१ इ) स्तम्भमेलनं कुरुत । (५ तः ४) २

	अ	ब
१.	पञ्चाधिक - त्रिवादनम्	०४:५०
२.	सार्ध - सप्तवादनम्	०८:४५
३.	दशोन - पञ्चवादनम्	०३:०५
४.	सपाद - द्वादशवादनम्	०७:३०
५.	पादोन - नववादनम्	१२:१५

प्र.१ ई) वासर - तालिकां पूरयत । (केऽपि २) २

________ रविवासरः	→	श्वः ________	→	________ मङ्गलवासरः

द्वितीयः विभागः - गद्यम् ।

प्र.२ अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।

एकस्मिन् दिने शङ्करः स्नानार्थं पूर्णानदीं गतः । यदा सः स्नाने मग्नः तदा तत्र एकः नक्रः आगतः । नक्रः झटिति तस्य पादम् अगृह्णात् । तदा शङ्करः उच्चैः आक्रोशत् । ''अम्ब ! त्रायस्व । नक्रात् त्रायस्व !'' आक्रोशं श्रुत्वा नदीतीरं प्राप्ता आर्याम्बा पुत्रं नक्रेण गृहीतमपश्यत् । भयाकुला सा अपि रोदनम् आरभत । शङ्करः मातरम् आर्ततया प्रार्थयत - ''अम्ब, इतः परम् अहं न जीवामि । मरणात् पूर्वं संन्यासी भवितुम् इच्छामि । अधुना वा देहि अनुमतिम् ।'' चेतसा अनिच्छन्ती अपि विवशा माता अवदत् - ''वत्स, यथा तुभ्यं रोचते तथैव भवतु । इदानीमेव संन्यासं स्वीकुरु । मम अनुमतिः अस्ति'' इति। तत्क्षणमेव आश्चर्यं घटितम् । दैववशात् शङ्करः नक्राद् मुक्तः । स नदीतीरम् आगत्य मातुः चरणौ प्राणमत् ।

अनन्तरं शङ्करः मातरं संन्यासस्य महत्त्वम् अवाबोधयत् । संन्यासी न केवलम् एकस्याः पुत्रः । विशालं जगद् एव तस्य गृहम् । 'मातः, यदा त्वं स्मरिष्यसि तदा एव त्वत्समीपमागमिष्यामि' इति मात्रे प्रतिश्रुत्य सः गृहात् निरगच्छत् । ततः गोविन्दभगवत्पादानां शिष्यो भूत्वा सः सर्वाणि दर्शनानि अपठत् । तेभ्यः संन्यासदीक्षां गृहीत्वा वैदिकधर्मस्य स्थापनार्थं प्रस्थानम् अकरोत् ।

अष्टवर्षे चतुर्वेदी द्वादशे सर्वशास्त्रवित् ।
षोडशे कृतवान् भाष्यं द्वात्रिंशे मुनिरभ्यगात् ।।

१. **अवबोधनम् । (४ तः ३)**

क) **उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।** १

शङ्कर उच्चैः आक्रोशत् यतः ....

(अ) सः नदीजले अमज्जत् ।

(ब) नक्रः तस्य पादम् अगृह्णात् ।

ख) **कः कं वदति ।** १

''नक्रात् त्रायस्व !''

ग) **पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** १

शङ्करः मात्रे किं प्रतिश्रुत्य गृहाद् निरगच्छत् ?

घ) **एषः गद्यांशः कस्मात् पाठात् उद्धृतः ?** १

२. **शब्दज्ञानम् । (३ तः २)**

क) **द्वे त्वान्त-अव्यये चित्वा लिखत ।** १

ख) **विशेषण-विशेष्य-मेलनं कुरुत ।** १

विशेषणम्	विशेष्यम्
विवशा	दर्शनानि
सर्वाणि	माता
	शङ्करः

ग) **लकारं लिखत ।** १

अम्ब! नक्रात् त्रायस्व ।

प्र.२ आ) **गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**

भारतस्य दक्षिणदिशि केरलप्रदेशे आलुवा नगरस्य समीपं 'कालडि' नाम ग्रामः । सः ग्रामः पूर्णानदीतीरे वर्तते । अत्र जगद्गुरोः शङ्कराचार्यस्य जन्म ख्रिस्ताब्दे अष्टमे शतके अभवत् । तस्य पिता शिवगुरुः माता आर्याम्बा चास्ताम् । बाल्ये एव तस्य पिता शिवगुरुः दिवङ्गतः । तस्माद् मातैव पुत्रस्य पालनम् अकरोत् । पञ्चमे वयसि उपनीतः सः पठनार्थं गुरुमुपागच्छत् । तत्र वेद-वेदाङ्गानि, विविधशास्त्राणि च असाधारणवेगेन बालकोऽयम् अधीतवान् । पठनादिकं समाप्य शङ्करः गृहं प्रत्यागतवान् । गृहं प्राप्य मातृसेवाम् आरभत च । माता आर्याम्बा पुत्रस्य विवाहविषये सदैव चिन्तयति स्म । परन्तु मनसा वचसा कर्मणा च विरक्तः शङ्करः संन्यासार्थम् अनुमतिं प्रार्थयत । शङ्करस्य ऐहिकविषयेषु अरुचिं दृष्ट्वा आर्याम्बा चिन्तामग्ना जाता ।

१. **अवबोधनम् । (४ तः ३)**

क) **उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।** १

१) पठनादिकं समाप्य शङ्करः ...... प्रत्यागतवान् । (गृहं / नदीं)

२) .... वयसि उपनीतः सः पठनार्थं गुरुम् उपागच्छत् । (पञ्चमे / दशमे)

ख) **उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।** १

आर्याम्बा चिन्तामग्ना जाता यतः ....

(अ) शङ्करः ऐहिकविषयेषु अरुचिं प्रदर्शयत् ।

(ब) शङ्करः ऐहिकविषयेषु रुचिं प्रदर्शयत् ।

ग) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत । १

गुरुमुपगम्य शङ्करः किम् अधीतवान्?

घ) वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत । १

शङ्करः अतीव प्रज्ञावान् बालकः ।

२. प्रवाहि - जालचित्रं पूरयत । २

(गृहं प्रत्यागमनम्, गुरुमुपगमनम्, मातृसेवा, वेद-वेदाङ्गानाम् अध्ययनम्)

शङ्करस्य -

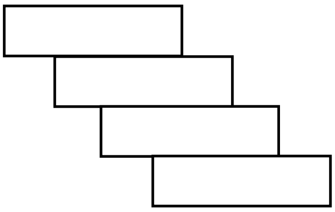

प्र.२ इ) गद्यांशं पठित्वा माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १) ४

१.

(रङ्गमञ्चे - कीर्तनकारः कीर्तनं करोति, श्रोतृवृन्दः श्रवणे मग्नः ।)
कीर्तनकारः - गङ्गे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति ।
नर्मदे सिन्धुकावेरि पृथिव्यां सन्निधिं कुरु ।।
ज्येष्ठमासे शुक्लपक्षे दशम्यां तिथौ गङ्गादशहरापर्वप्रारम्भः । अस्मिन् पर्वणि नदीपूजनं कर्तव्यम् ।
श्रोतृवृन्दः - नदीपूजनम् ? किमर्थं नदीपूजनम् ?

२.

नदी (विपाट्) - किम् ? एषः मर्त्यः माम् माता इति सम्बोधयति ?
नदी (शुतुद्री) - कथं माता न करोति साहाय्यं स्वपुत्रस्य ? साधु मानवश्रेष्ठ साधु ? किन्तु,
कच्चित् तव वंशजाः मनुजाः तवेदं वचनं विस्मरिष्यन्ति ?
विश्वामित्रः - न हि मातः, नैतत् शक्यम् । सर्वाः सरितः सुखं वहन्तु ।
सर्वे जनाः सुखिनः सन्तुः ।। (विश्वामित्रः निर्गच्छति ।)

प्र.२ ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १) २

१) शङ्करेण संन्यासार्थं कथम् अनुमतिः लब्धा ?

२) मानवानां जीवनं नदीनां साहाय्येन कथं समृद्धं जातम् ?

तृतीयः विभागः - पद्यम् ।

प्र.३ अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (५ तः ४)

अयं न भक्तो न च पूजको वा
घण्टां स्वयं नादयते तथापि ।
धनं जनेभ्यः किल याचतेऽयं
न याचको वा न च निर्धनो वा ॥
रामाभिषेके जलमाहरन्त्या हस्तात् सृतो हेमघटो युवत्याः ।
सोपानमार्गेण करोति शब्दं ठंठं ठठं ठं ठठठं ठठं ठः ॥

क) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत । १

कः धनं याचते?

ख) विशेषण-विशेष्य-मेलनं कुरुत । १

	विशेषणम्	विशेष्यम्
१)	सृतः	युवत्याः
२)	आहरन्त्याः	हेमघटः
		हस्तात्

ग) जालरेखाचित्रं पूरयत । १

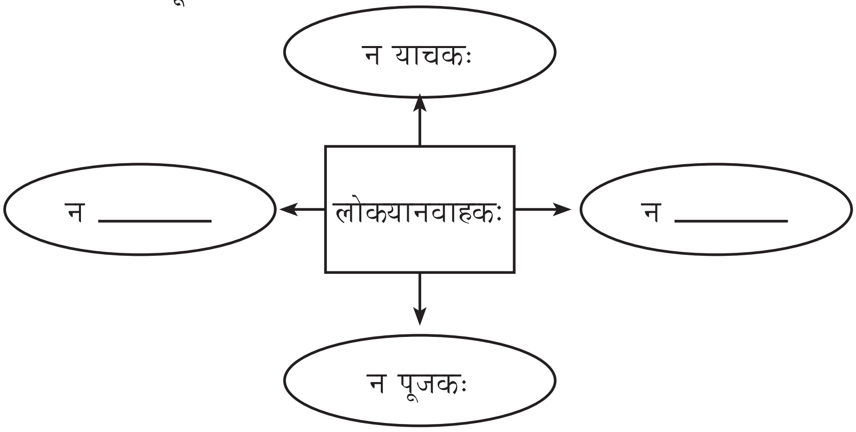

घ) पञ्चमी-विभक्त्यन्तपदे चित्वा लिखत । १

च) सन्धिविग्रहं कुरुत । १

१) याचतेऽयम् - याचते + ... ।

२) जलमाहरन्त्याः - .... + आहरन्त्याः ।

प्र.३ आ) श्लोकौ शुद्धौ पूर्णौ च लिखत । ४

१. कं .... शीतम् ।।

२. वैद्यराज .... च ।।

प्र.३ इ) माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १) २

१. षड्जमूला यथा सर्वे सङ्गीते विविधाः स्वराः ।
तथा मानवताधर्मं सर्वे धर्माः समाश्रिताः ।।

२. सर्वधर्मान् परित्यज्य भज मानवतां ध्रुवम् ।
एषोऽभ्युदयकृत् पन्थाः तथा श्रेयस्करोऽपि च ।।

प्र.३ ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १) २

१. 'वैद्यराज नमस्तुभ्यं' इति श्लोकं स्पष्टीकुरुत ।

२. 'रामाभिषेके' इति श्लोकं स्पष्टीकुरुत ।

चतुर्थः विभागः - लेखनकौशलम् ।

प्र.४ निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (३ तः २)

अ) उपपदविभक्तेः उपयोगं कृत्वा वाक्यनिर्माणं कुरुत । (४ तः २) २

१. अलम् →

२. कथ् →

३. गम् - गच्छ् →

४. नमः →

आ) अनुवादं कुरुत । (४ तः २) २

१. A boy brings a flower.

२. India is my country.

३. Animals and Birds live in forest.

४. You speak the truth.

इ) अमरकोषात् समानार्थकं शब्दं योजयित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (४ तः २) २

१. त्वं प्रजाहितदक्षः राजा ।

२. मृगः वने वसति ।

३. सुदामा श्रीकृष्णस्य मित्रम् ।

४. पादपः परोपकाराय फलति ।

पञ्चमः विभागः - भाषाभ्यासः ।

प्र.५ अ) पृथक्करणम् ।

१. नामानि सर्वनामानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४) २

(यस्मिन्, सुहृदाम्, केषु, तापेन, भयात्)

नाम	सर्वनाम

२. क्रियापदानि धातुसाधित-विशेषणानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४) २

(रममाणः, धार्यते, पठतु, प्राप्तः, गर्जन्ति)

क्रियापदम्	धातुसाधित-विशेषणम्

प्र.५ आ) निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (४ तः २)

१) सङ्ख्या / क्रम / आवृत्तिवाचकस्य योग्यं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (३ तः २) २

१. माता .... मम युतकं प्रक्षालितवती । (द्विवारं / द्वितीया)

२. .... महिलाः जलमाहर्तुं गच्छन्ति । (त्रीणि / तिस्रः)

३. श्रीकृष्णः देवक्याः .... अपत्यम् । (अष्टमम् / अष्टः)

२) समासविग्रहानां समासनामभिः सह मेलनं कुरुत । (६ तः ४) २

	समासविग्रहाः	समासनामानि
१.	प्रजाहिते दक्षः ।	समाहार - द्वन्द्वः समासः।
२.	नीरे जायते इति ।	पञ्चमी - तत्पुरुषः समासः ।
३.	परिवारेण सह ।	कर्मधारयः समासः ।
४.	सर्पात् भयम् ।	उपपद - तत्पुरुषः समासः ।
५.	कर्पूरः इव गौरः ।	सप्तमी - तत्पुरुषः समासः ।
६.	हस्तौ च पादौ च एतेषां समाहारः ।	अव्ययीभावः समासः ।

३) समानार्थकं - विरुद्धार्थकं शब्दं लिखत । (४ तः २) २

१. माता -   २. अल्पानि ×

३. स्मरसि ×   ४. नक्रः -

(मञ्जूषा - बहूनि, मकरः, जननी, विस्मरसि)

४) योग्यं पर्यायं चिनुत । (३ तः २) २

क. माता भोजनं पचति । (कर्तृवाच्यम् / कर्मवाच्यम्)

ख. त्वं संन्यासं .... । (स्वीकरोतु / स्वीकुरु)

ग. .... वाणी ते । (मधुरा / मधुरम्)

शुभं भवतु ✌